

Stad en landbouw: een vruchtbare combinatie

- ▶ Mogelijkheden van stadslandbouw
- ▶ Wensen van stadsbewoners
- ▶ Rol van gemeenten
- ▶ Stadslandbouw is een intrigerend concept
- ▶ Boeren kiezen voor verbrede landbouw
- ▶ De toekomst van stadslandbouw

SYSTEMINNOVATIE

Stad en landbouw een vruchtbare combinatie

► Boter, kaas en eieren direct van de boerderij, geitjes voeren of rondrennen en klauteren in een speeltuin in de stal. Steeds meer stadsbewoners vinden hun weg naar de boerderij in de directe omgeving van hun woning. Dergelijke boerderijen bieden tal van activiteiten. Deze brochure belicht stadslandbouw in Nederland, en in het bijzonder Almere, en gaat onder meer in op: soorten stadsboerderijen, ontwikkelingen in de (stads)landbouw en wensen van stadsbewoners.

Stadslandbouw is in opkomst in Nederland. In de omgeving van veel (grote) steden zijn agrariërs de laatste jaren omgeschakeld naar stadslandbouw. Stadslandbouw is in feite een boerenbedrijf in of in de directe omgeving van de stad. Meestal is sprake van een bedrijf dat gericht is op de stad, bijvoorbeeld met een boerderijwinkel of de mogelijkheid het bedrijf te bezoeken. Een omschakeling die veel Nederlanders positief waarderen; ze maken dankbaar gebruik van stadsboerderijen. Die waardering voor de stadslandbouw is onderzocht in Almere door de Wageningen Universiteit. Veel bewoners van Almere blijken deze landbouw

op prijs te stellen en hebben interesse voor bijvoorbeeld wandel- en fietsroutes met de mogelijkheid een boerderijwinkel of een horecagelegenheid te bezoeken. Bewoners gaan op zoek naar rust, ruimte en ontspanning. Ook educatie - waar komt ons voedsel vandaan? - staat hoog op hun verlanglijstje. En meewerken, dan wel zelf plukken of oogsten vindt een deel van de Almeerse burgers een leuke bezigheid.

► Niet iedere stadsbewoner is gelijk

Natuurlijk zijn er grote verschillen tussen stadsbewoners. Gezinnen met kinderen, ouderen of bijvoorbeeld bewoners van allochtone afkomst denken anders over stadslandbouw. In Almere

blijkt een aantal doelgroepen te bestaan, elk met eigen wensen. Veel tweeverdieners met jonge kinderen hebben interesse in een stadsboerderij. De boerderij moet dan wel aantrekkelijk zijn voor kinderen. Dat kan bijvoorbeeld door een speeltuin of de aanwezigheid van kleine dieren. Ook blijkt dat veel van de huidige bezoekers waarde hechten aan betrokkenheid bij het maken van voedsel. Voor hen is een stadsboerderij een plek van rust en deze plek moet zo natuurlijk mogelijk blijven. Een andere groep bewoners wil graag een veelzijdig aanbod van bijvoorbeeld kunst en cultuur, zoals schildercursussen of theatervoorstellingen. Kortom, smaken verschillen. In deze brochure worden twee extreme vormen van stadslandbouw uitgewerkt.

Twee richtingen voor stadslandbouw

Onderzoekster Marleen Warnaar van de Wageningen Universiteit ziet twee ideale vormen van stadslandbouw, zo blijkt uit haar onderzoek onder inwoners van Almere.

Een richting is de zogenaamde 'Doe het zelf-boerderij', als een levendig bedrijf midden in de stad. Deze boerderij richt zich op alle stadsbewoners. De boerderij biedt onderdak aan allerlei activiteiten zoals (boeren)fitness, aardbeien en bloemen plukken. De boerderij kan ook een invulling krijgen als natuur- en educatiecentrum op een centrale plek in de stad. Landbouw blijft wel de trekker.

De tweede richting is die van de 3-R'en boerderij. Deze staat voor rust, ruimte en recreatie buiten de stad. Deze boerderij draait wel als een echt landbouwbedrijf maar de inkomsten worden ook deels uit bijvoorbeeld een restaurant, boerderijwinkel of een kleine natuurcamping gehaald. Deze boerderij trekt vooral de bewuste en betrokken bezoeker die interesse heeft in landbouw, rust en ruimte. Ook kunnen bezoekers meewerken op het bedrijf.

De richtingen zoals Warnaar deze omschrijft, zijn geen blauwdruk. Ondernemers kunnen elementen gebruiken en hun eigen weg zoeken. Daarnaast is voor een boerderij in de stad de steun van de gemeente onontbeerlijk. Zo zijn de aanpassing van het bestemmingsplan en bemiddeling bij scholing taken van de gemeente. _____

Boerderij in de stad biedt voorzieningen dichtbij huis

► De boerderij als levendig centrum midden in een woonwijk kan een rol vervullen in de vrijetijdsbesteding van stadsbewoners. De boerderij met alles daaromheen is dan een ontmoetingsplek voor de stadsbewoners. Zij kunnen daar bijvoorbeeld boerderijproducten kopen of lammetjes de fles geven.

Landbouw in de woonwijk. Het lijkt een tegenstelling. De meeste mensen hebben bij landbouw een beeld van een open landschap met een boerderij in de verte. Daaromheen liggen grote weiden waarop dieren grazen of akkers met gewassen. Fietsend of wandelend kan het gebied worden verkend. De boerderij zelf is meestal niet toegankelijk.

Bij stadslandbouw is dat wél het geval. De boerderij staat open voor alle stadsbewoners, ook voor mensen die niets met landbouw hebben. Dat kan op diverse manieren. Bijvoorbeeld door

Buitenwijk

Hoe kun je succesvol stadsbewoners naar de boerderij trekken? Een stadsboerderij beginnen is één. Er mensen ontvangen is een belangrijke volgende stap. Daarbij geldt een aantal voorwaarden:

- De boerderij moet toegankelijk en bereikbaar zijn. De afstand tussen de woonomgeving van de consument en het bedrijf moet gemakkelijk te overbruggen zijn. Een aantrekkelijk landschap met goede fiets- en wandelroutes zal daarbij helpen en de consument verleiden het landbouwgebied te bezoeken.
- De ondernemer moet voldoende inzet en creativiteit hebben om met de consument om te gaan. Verder moet het gaan om een volwaardig agrarisch bedrijf waar de ondernemer zijn inkomen uit haalt.

- Het aanbod op de boerderij moet goed aansluiten bij de vraag van de consument. Als consumenten speciaal voor een product of dienst naar het bedrijf komen, dan willen ze die daar ook vinden.
- Er moet voldoende betrokkenheid zijn tussen bedrijf en consument. Daarbij zijn enkele aspecten belangrijk: klantenbinding, de mate waarin de bedrijfsvoering zichtbaar is voor de consument, en de 'afstand' tussen de consument en de boerderij moet niet te groot zijn.

Groene ondernemers kunnen verschillende rode, groene en blauwe functies gaan combineren. Dit is afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden en de wensen van bewoners.

de aanwezigheid van een boerderijwinkel of een ruimte waar cursussen worden gegeven. Soms kan de boerderij in gebruik zijn als zorgboerderij of als centrum waar exposities worden gehouden. Zelfs kinderopvang behoort tot de mogelijkheden. Een stadsboerderij biedt ook volop mogelijkheden voor het geven van biologielessen aan leerlingen van basisscholen of middelbaar onderwijs.

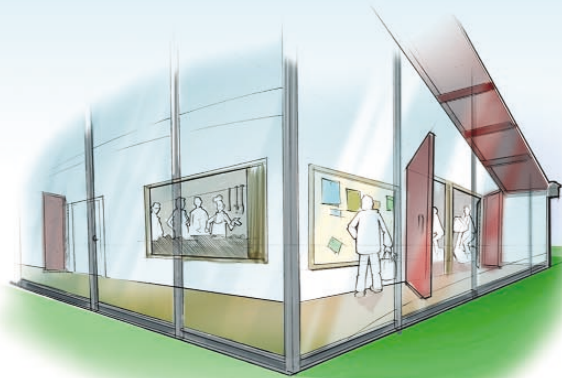
► Wensen bewoners

Wil de stadslandbouw een succes worden, dan is het belangrijk producten en diensten aan te bieden die aanslaan bij de bewoners.

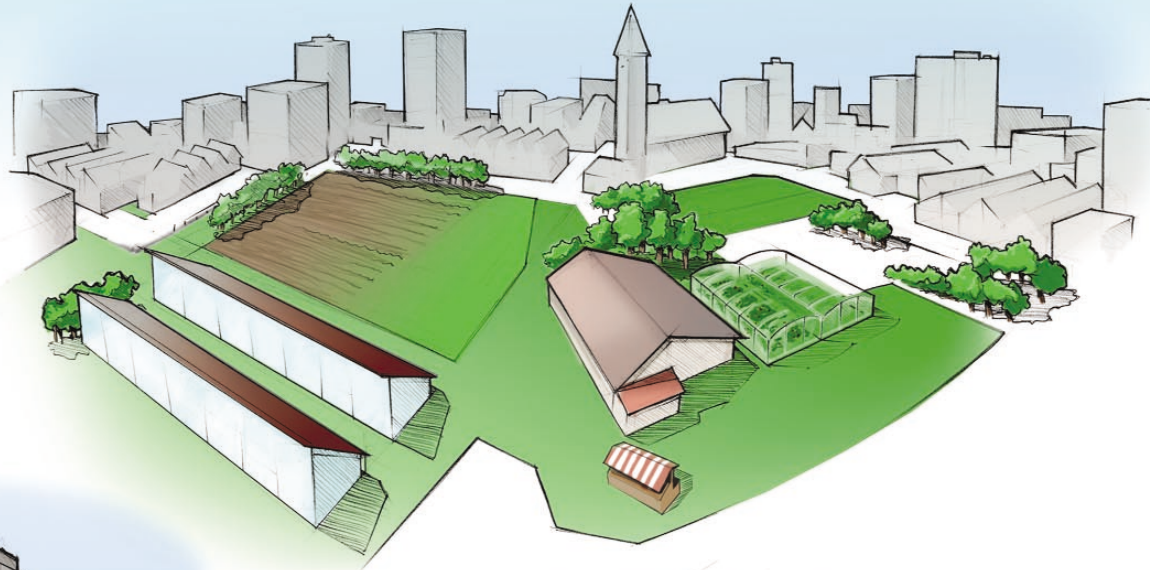
In Almere blijkt veel belangstelling te bestaan voor stadsboerderijen waar workshops en cursussen worden gehouden. De boer kan vertellen en laten zien waar ons voedsel vandaan komt, en dan met name aan kinderen. Zij kunnen er leren dat de melk niet uit de fabriek komt maar van de koe vandaan. Ook kan de boerderij 'aangenaam verpozen' bieden met horeca-voorziening en verblijfsaccommodaties. De stadsboerderij richt zich dan op grote bezoekersaantallen met een brede interesse. Verder kunnen groene ondernemers de omgeving aantrekkelijk maken en houden. Bijkomend voordeel voor gemeenten is dat de beheerskosten omlaag kunnen.

Stadslandbouw in de stad

Diensten

Productie

Educatie

Landbouw aan de stadsrand biedt rust en ruimte

► Een boerderijbezoek op wandel- of fietsafstand van de stad kan voor veel mensen een leuk uitje zijn. Belangrijke voorwaarde is dat afstand tot de boerderij niet te groot is. Bovendien moet de boerderij echt iets bieden met planten en dieren. Een combinatie met een echt landbouwbedrijf ligt dan voor de hand.

Doelgroepen voor stadslandbouw

Onder inwoners van Almere bestaat interesse voor stadslandbouw. Ze zijn te verdelen in verschillende doelgroepen:

- Bewoners die nu al een bezoek brengen aan de bestaande stadsboerderij. Deze groep is betrokken bij de totstandkoming van hun voedsel.
- Gezinnen met kinderen die mogelijk een bezoek aan de stadsboerderij willen brengen. Voor hen zijn bereikbaarheid en activiteiten voor (jonge) kinderen belangrijk.

- Geïnteresseerden met belangstelling voor kunst en cultuur. Voor hen is een veelzijdig aanbod van bijvoorbeeld tentoonstellingen of voorstellingen belangrijk.
- Bewoners die wel interesse hebben in stadslandbouw maar onbekend zijn met het bestaan daarvan. Promotie van stadslandbouw kan hen over de streep trekken.

Bron: Wageningen Universiteit

Stadsbewoners maken graag gezelligheidsuitstapjes in hun directe omgeving met afleiding en vermaak, of ze ontvluchten juist de drukte van de stad en gaan op zoek naar rust, ruimte en ontspanning. Die rust, ruimte en ontspanning kunnen ze vinden door te wandelen of te fietsen. Een deel van deze groep is daadwerkelijk geïnteresseerd in de landbouw. Juist voor die mensen kan een boerderij heel aantrekkelijk zijn om te recreëren. Zo'n stadsboerderij is een prima loka-

tie voor bijvoorbeeld een boerderijwinkel. Bezoekers zullen er graag even shoppen. Het gebied tussen de stad en de boerderij moet prettig zijn om te wandelen of te fietsen. De route kan bijvoorbeeld door een bos leiden of langs beplanting. Een kaal en leeg gebied is weinig aantrekkelijk.

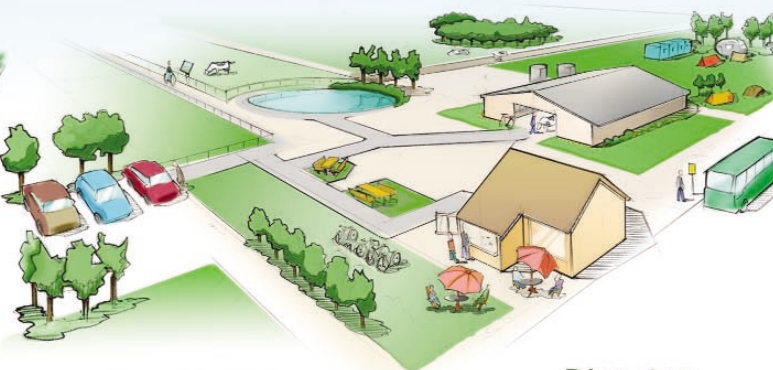
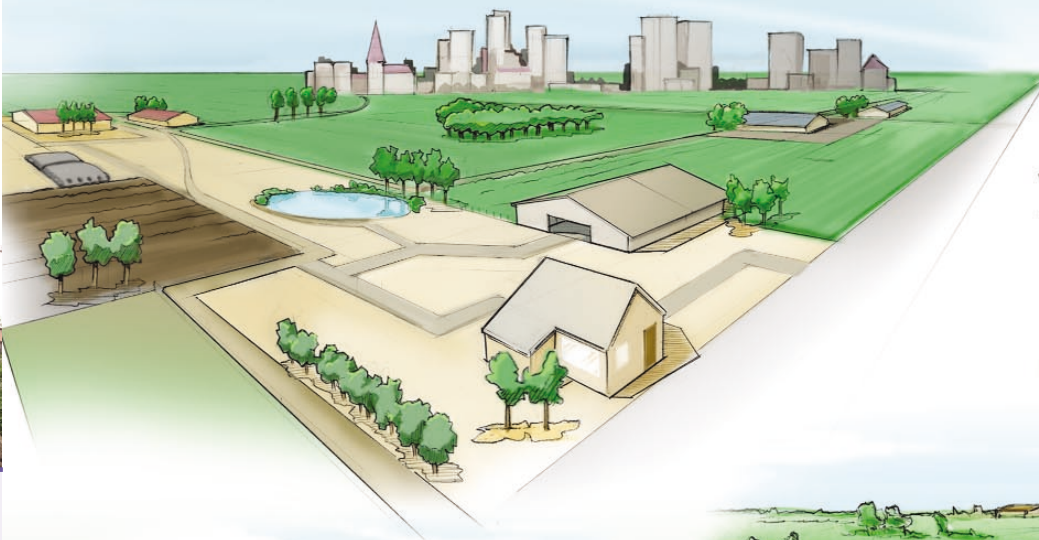
► Echte boerderij

Stadsbewoners met interesse in de landbouw zien het liefst een modern bedrijf met een commerciële bedrijfsvoering. Het bedrijf moet zo

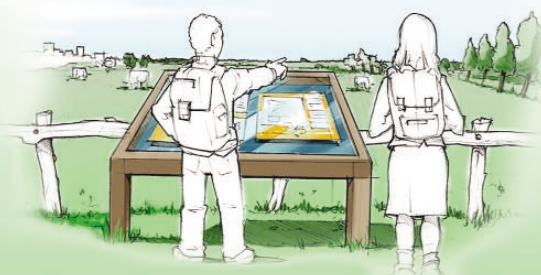
natuurlijk mogelijk ogen, diervriendelijk en biologisch. Ook de gebouwen moeten een functie uitsralen; liefst met een mooie vormgeving en geen high tech. De stadsbewoners die naar deze boerderij komen, tonen betrokkenheid bij het reilen en zeilen van de onderneming. Ze zien niet op tegen zelf meewerken op het bedrijf. Veel stadsbewoners vinden het belangrijk dat het boerenbedrijf ook iets doet aan educatie. Dit kan door lessen op het bedrijf te organiseren of faciliteiten te bieden aan scholen.

Stadslandbouw aan de stadsrand

Diensten

Educatie

Productie

Veel boeren kiezen voor verbreding

► Stadslandbouw is een vorm van zogenaamde verbrede landbouw.

De boer beperkt zich niet tot het telen van gewassen of het houden van dieren maar is ook met nevenactiviteiten gestart. Bekende voorbeelden zijn een camping, een winkel maar ook het bieden van een vergaderlocatie of zorg behoren tot de mogelijkheden. Daarmee ontstaat multifunctionele landbouw.

Schaalvergrotingen en concentratie van de agrarische productie is geen nieuw fenomeen. Steeds meer boeren stoppen en de overgebleven bedrijven worden groter. Daarnaast kiezen veel boeren voor een nieuwe bedrijfstak naast hun landbouwactiviteiten.

Zo is de laatste jaren de zorgboerderij in opkomst. Nederland telde in 2005 ruim 500 zorgboerderijen en veel ondernemers oriënteren zich op de mogelijkheden. De zorgboerderij is daarmee een serieuze partij in de vele aanbieders van zorg.

Andere agrariërs zijn gestart met campings op de boerderij. Nederland telt twee grote organisaties, Vekabo en SVR, waar agrariërs met kampeerplekken bij zijn aangesloten. Vele tienduizenden

Nederlanders maken jaarlijks gebruik van deze kampeerterrinen.

Ook de boerderijwinkels zijn in opkomst. Tal van boeren zijn begonnen met beperkte huisverkoop, maar inmiddels ontstaan ook hier ketens van boerderijwinkels met een gezamenlijke inkoop, zoals de Landwinkels.

► Tal van initiatieven

Duidelijk is dat tal van initiatieven in gang zijn gezet. Niet altijd is dat even eenvoudig. Boeren die een neventak starten, krijgen te maken met bestemmingsplannen en vergunningen. Bovendien liggen de bedrijven vaak in landelijk gebied dat niet is ingericht om veel verkeer te verwerken. Wie dan kiest voor een publiekstrekende activiteit, zal dat niet zomaar kunnen realiseren.

Er is geen succesformule voor agrariërs die willen starten met een neventak. Veel hangt af van bijvoorbeeld de ligging van het bedrijf of de aanwezigheid van concurrerende activiteiten in de omgeving. In populaire vakantiegebieden zal de tiende boerderijcamping naast de reeds bestaande kans van slagen hebben. In andere gebieden kan de markt al bij twee campings verzadigd zijn. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit noemt verbreding een optie in stedelijke omgevingen, waar agrariërs in een mooi landschap activiteiten kunnen aanbieden en dan vooral samen met andere partners. Het ministerie omschrijft dit als volgt: 'Verbreding heeft een maatschappelijk nut. Het verbindt de stedeling met wat op het platteland gebeurt: zijn voedsel komt er vandaan. Verbreding heeft wel degelijk potentie in ons land. Je hoeft geen landbouweconoom te zijn om dat te zien.'

Project waardewerken

In het project Waardewerken zijn 18 multifunctionele agrarisch ondernemers aan de slag gegaan met de Animal Sciences Group en het Praktijkonderzoek Plant en Omgeving, sector Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegroendgroenten, beide deel uitmakend van Wageningen UR.

Deze zogenaamde Waardewerken willen goed voedsel produceren, maar ook de maatschappij bewust betrekken bij de processen op de boerderij. De bedrijven bieden allerlei combinaties van functies aan waar onze samenleving om vraagt: zorg voor mensen, educatie voor kinderen én economisch ondernemen. Het project Waardewerken wil de mogelijkheden voor deze vorm van bedrijfsontwikkeling optimaal benutten en daar waar nodig vergroten.

Kijk voor meer informatie op www.waardewerken.nl.

De rol van de **gemeente** bij stadslandbouw

► Om stadslandbouw praktisch mogelijk te maken zijn er verschillende taken voor de gemeente. Starten met bijvoorbeeld educatie op een stadsboerderij betekent dat er contact moet zijn tussen scholen en de agrarische ondernemer. Het initiatief voor zo'n contact kan komen van de gemeente. Ook kan de gemeente ruimte geven aan verbrede landbouw in haar bestemmingsplannen.

Praktische oplossingen

Pionierende agrarische ondernemers die verbrede passen vaak praktische oplossingen toe voor knelpunten in wet- en regelgeving. Bestemmingsplannen en ruimtelijke ordening lopen per definitie achter op wat voorlopers verzinnen. Als ambtenaren naar de letter van de wet handelen, kunnen pioniers vaak geen nieuwe activiteit starten. In de praktijk zijn er gemeenten die goed meedenken en meewerken. Zo ontstaat ruimte voor de pioniers. Er is ook een ondernemersstrategie die op korte termijn wel werkt, maar waarschijnlijk grote problemen in de toekomst geeft: weinig ruchtbaarheid geven aan plannen en het gedogen van activiteiten door ambtenaren.

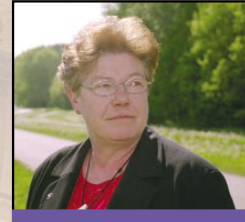

Regionale overheden kunnen een belangrijke en actieve partij zijn bij de ontwikkeling van stadslandbouw. De gemeente kan op allerlei wijzen ondersteuning bieden. Zo kan de gemeente een bemiddelingsfunctie vervullen. Het gaat dan om het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van diensten. Denk aan onderwijs, zorg, recreatie en natuur- en landschapsbeheer. Landbouweducatie wordt bijvoorbeeld door de verschillende doelgroepen zeer gewaardeerd. Kinderen in aanraking laten komen met landbouw is een doel. Tegelijkertijd kunnen ook hun ouders (via scholen en kinderopvang) stadslandbouw gaan waarderen. Daarnaast is het voor veel mensen belangrijk dat het aanbod van een stadsboerderij veelzijdig,

gevarieerd en avontuurlijk is. De gemeente kan via fondsen, subsidie of sponsoring publieksactiviteiten financieel ondersteunen. De verschillende doelgroepen blijken ook verschillende wensen voor de locatie van een stadsboerderij te hebben. Het is aan de gemeente een planologische afweging te maken en in haar bestemmingsplan ruimte te bieden aan (verschillende concepten van) stadslandbouw. Voor het aantrekken van een brede doelgroep is het belangrijk dat de gemeente ruimte biedt aan stadsboerderijlocaties en daarbij zorg draagt voor een goede infrastructuur die het bezoeken van een stadsboerderij mogelijk maakt, zoals het geheel aan wandel- en fietspaden en bereikbaarheid via openbaar vervoer. Ook is de nodige aandacht vereist voor een aantrekkelijke omgeving.

► Partners in promotie

Omdat veel stadsbewoners op voorhand weinig affiniteit met landbouw hebben is er veel aandacht nodig voor promotie van stadslandbouw. De gemeente speelt daarin zeker een rol. Zo kan zij bewoners die zich nieuw in een gemeente vestigen, bijvoorbeeld met een folder, direct op de hoogte brengen van de stadsboerderij-faciliteiten. Maar ook VVV's kunnen een belangrijke taak vervullen door stadslandbouw bij toeristen en recreanten onder de aandacht te brengen. Verder zijn organisaties, zoals Staatsbosbeheer, een belangrijke partner bij het recreatie-aanbod als wandel- en fietsroutes. Daarnaast zijn er nog tal van andere organisatie die een rol kunnen spelen, zoals landbouworganisaties, andere natuur- en milieuorganisaties of plattelandsbonden.

'Gemeente is aanjager bij stadslandbouw'

'De gemeente kan fungeren als aanjager bij de ontwikkeling van stadslandbouw. Belangrijk is om bij de inrichting van een nieuw gebied met een duidelijke visie te komen waarin je de mogelijkheden van stadslandbouw neerlegt.' Aldus Heleen Visser, voormalig wethouder van Almere. Zij was in het vorige Almeerse bestuurscollege onder meer belast met groen. Visser ziet een waarde voor stadslandbouw, zeker voor recreatieve en educatieve doeleinden. Bovendien voegt het iets toe aan een rijke schakering van de stad. In de ontwikkeling van Almere ligt de komende jaren sterk de nadruk op woningbouw aan de oostkant. 'Ik zie daar zeker mogelijkheden om de landbouw een plek te geven. Je zou kunnen denken aan verwevenheid tussen groen, woonvoorzieningen en landbouw. Wat je nu vooral ziet, bijvoorbeeld in het Groene Hart, is dat alles erg versnipperd. Een ontwikkeling naar landelijk wonen zou niet verkeerd zijn.' Naar de mening van Heleen Visser is het echter niet de bedoeling dat alleen huizen in een hogere prijsklasse in een landelijke woonomgeving worden gebouwd. 'Naar mijn idee kun je bijvoorbeeld kleine woonkernen bouwen in een landelijke omgeving waarin in ieder geval plaats wordt gemaakt voor huizen in verschillende prijsklassen.'

'Stadslandbouw' is een intrigerend concept'

► De ontwikkeling van stadslandbouw past in de filosofie van AM, één van de grootste projectontwikkelaars in Nederland. De woonconsument kijkt steeds meer naar de woonomgeving en dan kan stadslandbouw aantrekkelijk zijn. Bovendien kan het voor gemeenten interessant zijn omdat daarmee het beheer van groengebieden beperkt kan blijven', aldus R. van Steeg, directeur van AM.

De laatste jaren is sprake van een verandering in de woonwensen van consumenten. De nadruk komt steeds meer te liggen op de woonomgeving. Volgens AM-directeur R.D.L. van Steeg willen veel mensen ook geen scheiding meer van functies; wonen, werken en recreëren mogen door elkaar lopen. 'In het verleden hebben we in dit land alles in vakken verdeeld. Eigenlijk deden we, oneerbiedig gezegd, niets anders dan vakken vullen. Verder blijkt ook uit recent onderzoek van het Centraal Planbureau dat veel mensen in de buurt van hun woning willen recreëren. Incidenteel leggen ze hiervoor grote afstanden af maar de bulk van de activiteiten is in hun directe omgeving.' Om die redenen past stadslandbouw in de filosofie van AM. 'We willen steeds meer toe naar een integrale

gebiedsontwikkeling. Vroeger drukten we de landbouw eruit. Nu zijn er zeker mogelijkheden om ook de landbouw een plek te geven. Het is een sympathiek idee en grensverleggend.' Van Steeg benadrukt dat het dan niet moet gaan om een kinderboerderij. 'Als we over stadslandbouw praten, hebben we het over een volwaardige onderneming waarbij de ondernemer een duidelijk perspectief moet hebben.' De projectontwikkelaar ziet echter geen ruimte voor bijvoorbeeld intensieve landbouw zoals een varkenshouderij.

► Knelpunten

Ondanks het feit dat het idee van stadslandbouw een aantrekkelijk idee is, ziet Van Steeg wel knelpunten. 'Natuurlijk moeten gemeenten wel de ruimte hiervoor geven. Zij bepalen de stedenbouwkundige randvoorwaarden. Dus ook die partij moet hier de mogelijkheden van zien. Verder

kunnen gemeenten ook creatief meedenken in bijvoorbeeld de vergunningverlening. Ook voor hen biedt stadslandbouw voordelen en dan vooral vanuit het beheersvraagstuk. Recreatieve voorzieningen vragen onderhoud en dat ligt nu bij een andere partij.' Ook de verkaveling van een bestaand boerderijbedrijf kan een probleem vormen. Deze kan niet altijd inpasbaar zijn in een stedelijke omgeving. Dat betekent wel dat de ondernemer bereid moet zijn zich aan te passen.

► Geen voorbeelden

AM is volgens directeur Van Steeg nog niet met concrete plannen bezig om stadslandbouw vorm te geven. Wel zijn er ontwikkelingen dat gemeenten in toenemende mate bezig zijn met ontwikkelingsplannen voor een gebied waarin alles wordt betrokken. 'Zo is in Groningen een gebied ontwikkeld waar de landbouw een duidelijke plek heeft gekregen. Het is nog steeds vakken vullen maar er is een plek gemaakt.' Ook in de buurt van Rotterdam wordt gewerkt aan de inpassing van de glastuinbouw in combinatie met wonen. 'Overigens gaan deze ontwikkelingen soms moeizaam', zo geeft Van Steeg aan. Projectontwikkelaars werken steeds meer met wijken met een zogenaamde doelgroepidentiteit. Werd in het verleden vooral gekeken naar leeftijdsopbouw en gezinssamenstelling, nu wordt meer gekeken naar leefstijlen. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de indeling van leefstijlen van onderzoeksbureau Motivaction (zie pag. 14).

AM

Projectontwikkelaar AM uit Nieuwegein verkocht in 2005 circa 5.600 woningen. De organisatie is actief als integrale gebiedsontwikkelaar en betrokken bij projecten zoals Bergse Haven (Bergen op Zoom), Perkpolder en bij Hoek van Holland. Bij het bedrijf werken circa 275 medewerkers. [---](#)

Toekomstvisie voor Zuidelijk Flevoland

De komende jaren gaat Middengebied in Zuidelijk Flevoland fors op schop. In dit agrarische gebied moet een ontwikkeling komen waarin ruimte is voor natuur, werken, wonen, water en recreatie. Zo'n 20.000 woningen moeten verrijzen in zogenaamde landelijke woonmilieus. Daarnaast zal een robuuste ecologische verbinding worden aangelegd tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe. Het perspectief voor de landbouw is dat gebieden met een voor landbouw geschikte bodem en waterkwaliteit in aangewezen zones hun functie zullen behouden. Agrarische bedrijven die verdwijnen, kunnen elders - eventueel met schaalvergroting - worden voortgezet. Of in de te ontwikkelen stedelijke gebieden ruimte is voor stadslandbouw, is nog niet bekend. [---](#)

Natuur en agrarische zone

De toekomst van de landbouw

► Wil stadslandbouw in de toekomst daadwerkelijk een plaats krijgen, dan moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Belangrijk is dat de onderneming ook een echte boerderij is en blijft en dat sprake is van een gemengd bedrijf of een groep van bedrijven.

Burgers moeten weer van de landbouw kunnen genieten, moeten kunnen voelen, ruiken, proeven, meemaken: kortom beleven. Voor beleving gaat het dan om gewassen die burgers direct kunnen eten, zoals aardbeien, of waar ze van genieten als ze langs fietsen, zoals tulpen. Maar ook bijvoorbeeld om gewassen met een traditie, zoals vlas.

Landbouw die bewoners kunnen 'beleven', moet vooral een plek krijgen in en rondom de stad, ofwel de actieradius van een fietsend gezin. Daar is de druk op de grond het grootst. Wil de landbouw zich hier kunnen handhaven, dan moet er een recht van aanwezigheid zijn. Als burgers de landbouw bewust ervaren, komt er emotie bij en dat betekent dat die landbouw waarde heeft. Daar liggen juist de kansen voor ondernemers. Beleving wordt daarmee een productiefactor.

► Bestaansrecht

Wil de landbouw in of direct bij de stad daadwerkelijk bestaansrecht hebben, dan moet een stadsboerderij of een groep van bedrijven aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Educatie en communicatie moeten centraal staan (landbouwbewustwording).
 - De boerderij of een groep van boerderijen moeten activiteiten voor kinderen aanbieden.
 - Er moeten boerderijproducten verwerkt en verkocht worden.
 - Biologische bedrijfsvoering is bijna vanzelfsprekend omdat dat past bij de beleving van de stadsbewoners. Bijkomend voordeel is dat daarmee wellicht meer ruimte is voor toestemming van gemeenten.
 - De bedrijfsvoering heeft een grote diversiteit aan dieren en gewassen en is bij voorkeur gemengd.
 - De boerderij-identiteit moet worden gewaarborgd. Dat betekent dat het om een boerderij in bedrijf moet gaan waarbij de ondernemer nog een deel van zijn inkomen uit het bedrijf zelf haalt.
- De boerderij moet een hoge belevingswaarde hebben.
- Daarnaast hebben de mogelijke toekomstige bezoekers van de stadsboerderij een aantal belangrijke vuistregels voor hun vrijetijdsbesteding. Wanneer een stadsboerderij ook een deel van deze doelgroep wil aantrekken moet een ondernemer hierop inspelen. Die potentiële bezoekers hanteren de volgende vuistregels:
- Zijn er aantrekkelijke activiteiten voor kinderen?
 - Is er op de boerderij plaats voor intensieve beleving?
 - Zijn er uitdagende, vernieuwende en avontuurlijke activiteiten mogelijk?
 - Kunnen we er unieke ervaringen opdoen (authenticiteit)?
 - Zijn culturele activiteiten mogelijk?
 - Is de stadsboerderij toegankelijk en bereikbaar? Dit vanwege concurrentie met andere vormen van vrijetijdsbesteding.

Voor wie is stadslandbouw?

Het bureau Motivaction heeft onderzocht welke bevolkingsgroepen belangstelling hebben voor een veelzijdig platteland waar de stadslandbouw deel van uitmaakt. Van mensen die horen bij de volgende sociale milieus verwacht Motivaction een positieve houding ten opzichte van stadslandbouw:

- 'Traditionele burgerij' (18% van de Nederlandse bevolking). De moralistische, plichtsgetrouwe en op de status-quo gerichte burgerij die vasthoudt aan tradities en materiële bezittingen. Zij zien graag een boerderij die past in een Nederlandse traditie. Vaak is sprake van binding met het platteland
- 'Postmaterialisten' (10% van de Nederlandse bevolking). De maatschappijkritische idealisten die zichzelf willen ontplooiën en opkomen voor sociaal onrecht en het milieu.

Twee partijen hebben sleutelfunctie

Naar de mening van Jan Eelco Jansma, als onderzoeker betrokken bij de ontwikkeling van stadslandbouw rond Almere, hebben voor de uitwerking van stadslandbouw twee partijen een sleutelfunctie: het bedrijfsleven (agrarisch maar ook projectontwikkelaars) en de politiek (beleid). 'Van het bedrijfsleven verwachten we doordachte concepten die aansluiten bij de behoefte van de stedeling en zijn motivatie. De locatie moet toegankelijk zijn en passen in het landschap.'

Jansma is projectleider van De smaak van morgen. Hij constateert dat landbouwgrond in de periferie van de beoogde stadsuitbreiding veelal in handen is van projectontwikkelaars. 'Nieuwe concepten met landbouw kunnen voor hen een interessante basis voor investering zijn. De politiek moet dan wel durf tonen, omdat de ruimtelijke ordening, planologie en regelgeving moeten veranderen. Zo laten bestemmingsplannen vaak geen ruimte over voor aanvullende belevingslandbouw.'

Colofon

Deze brochure geeft een beeld van de mogelijkheden van stadslandbouw. De brochure maakt deel uit van het project De smaak van morgen. Dit innovatieproject zoekt naar nieuwe vormen van landbouw. Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO), onderdeel van Wageningen UR, voert het project uit in het kader van de onderzoekprogramma's voor systeeminnovaties in de geïntegreerde en biologische open teelten. Opdrachtgever is het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. _____

Stad en Landbouw: een vruchtbare combinatie

© PPO, Lelystad mei 2006

Uitgave: Praktijkonderzoek Plant en Omgeving,

Postbus 430, 8200 AK Lelystad

Projectleider: Jan Eelco Jansma,

E Janeelco.Jansma@wur.nl T (0320) 29 11 11

Met medewerking van: Derk Jan Stobbelaar,

Wageningen Universiteit

Productie en tekst: Roodbont Communicatie en Uitgeverij

Fotografie: Willem Hissink, Rik Hoogewoud, PPO-AGV

Eindredactie: Bureau De Uil, Arno de Bruin

Vormgeving: Vormgevers Arnhem _____

